

Nejdůležitějším a ústředním archivem v Estonské republice je Eesti Rahvusarhiiv (dříve Eesti Riigiarhiiv), který v současnosti sídlí na dvou místech. Vedení státního archivu působí ve městě Tartu, kde se nachází i historická část této instituce. Nejstarší materiály pocházejí z 13. století. Druhá část estonského ústředního archivu je umístěna přímo v Tallinnu. Nalezneme zde písemnosti vzniklé až po roce 1940, archiv bývalé vládnoucí komunistické strany a rozsáhlou sbírku fotografií a filmů. Fondy velkostatků a matriky se nacházejí všechny rovněž v Tartu, resp. kopie matrik do roku 1927. Matriky vzniklé po uvedeném datu jsou uloženy v krajských archivech. Originály těchto knih jsou v Tallinnu na řádovém hradě Toompea a spadají pod tamější Perekonnaseisuarhiiv. Co se krajských či oblastních archivů týče, je jich celkem patnáct, až na výjimky začínají rokem 1944.

Estonské archivnictví podléhalo během sovětské okupace (1940 - 1990) ministerstvu vnitra, po obnovení nezávislého státu se stalo naprosto samostatným rezortem (nikoliv ministerským), jehož řídicí orgán tvoří jeden odborník, který se v případě nutnosti obrací přímo na vládu. Mnoho estonských písemností se před rokem 1920 nacházelo v Rusku, řada archiválií byla r. 1941 odvezena do Německa. Po roce 1990 se rozvinula poměrně široká spolupráce mezi německými a estonskými archivy a mnoho materiálů se vrátilo zpět do Tallinnu. Také SRN obdržela některé své zadržované archivy, ukořistěné v minulosti Rusy, kteří je následně ukryli v Estonsku. Bohužel různé cenné knihy a spisy dodnes zůstávají v Rusku, které je odmítá vydat.

Jak už bylo uvedeno, nejvyšším archivem je Rahvusarhiiv v Tartu a Tallinnu, níže stojí oblastní archivy "maakonnaarhiiv". V Estonsku jsou i dva samostatné městské archivy "linnaarhiiv", a sice v Tallinnu a Narvě. Po roce 1991 vznikly nově i ministerské archivy. Rahvusarhiiv vydává historicko - kulturní časopis "TUNA - ajalookultuuri ajakiri" čtyřikrát, nyní již i vícekrát ročně. Za zmínku stojí také edice dokumentů s názvem "Ad fontes" - K pramenům.

Několik vět o Městském archivu v Tallinnu

Nahlédněme nyní v rychlosti do nejstaršího archivu v zemi, totiž Tallinna Linnaarhiiv, který vznikl již roku 1883, kdy bylo Estonsko ještě součástí ruského impéria.

Archiv působí ve stylovém historickém domě v ulici Tolli, poblíž katedrály Oleviste kirik. V současnosti zaměstnává 25 lidí a má mimo jiné i vlastní fotografickou a restaurátorskou dílnu. Nejstarší zde uložená listina je německá, z roku 1257. První dochovaná kniha v estonštině pochází z roku 1535. Jinak se v Tallinna Linnaarhiiv nalézají fondy nemocnic, škol, firem, úřadů města i okolních míst (například Harju maakonnaavalitsus, Paldiski linnavalitsus, Keila linnavalitsus), osobní pozůstalosti a některé spisy státní provenience, které se týkají města. Starší písemnosti jsou psány zpravidla německy či latinsky, novější samozřejmě estonsky, případně rusky.

Nejrozsáhlejším a nejcenějším fondem je tzv. Tallinna magistratuur z let 1257 - 1889, k němuž patří 9707 kartenů. Tento historický celek značně utrpěl v roce 1944, kdy starobylé město nelítostně bombardovala ruská letadla. Tehdy shořela řada městských archiválií.

Archiv také vydává své vlastní publikace, jak tomu bylo již v letech 1918 - 1940. Tehdy byl v této oblasti zvláště činný městský archivář Paul Johansen, jehož busta byla odhalena v prosinci 1996 za přítomnosti estonského prezidenta Lennarta Meriho na nádvoří tallinnského městského archivu. Archivní knihovna čítá přes 12500 svazků, starší literatura je ponej-

více v němčině. Dnes archiváři uveřejňují své stati ve sborníku Vana Tallinn, který vydává městská rada od roku 1936. V době sovětské okupace byl sborník zakázán, k jeho obnovení došlo až v roce 1991. Adresa archivu: Tallinna Linnaarhiiv, Tolli 6, EE - 0001 Tallinn, EES-TI.

Z estonské literatury

Přestože Estonsko znovuexistuje již deset let, u nás se o něm dodnes příliš neví. V prosperující a dynamické zemi vychází po obnovení nezávislosti velké množství knih, také historických. O nich ovšem v Čechách rovněž nemáme valných zpráv. Proto se dnes ve stručnosti pokusíme tento fakt napravit.

EESTI - MÕISAD, to je název obsáhlé publikace, vydané r. 1994 v tallinnském nakladatelství Olion, edice Eesti ajalooarhiiv. Pojednává o historii i současnosti bývalých baronských sídel na estonském venkově, jejichž vlastníky byli před rokem 1940 v převážné většině příslušníci německé šlechty. Zámečky jsou seřazeny podle oblastí (maakond), v knize nechybí ani mapky, obrazová příloha, rejstříky a vyobrazení bývalého i současného stavu památek.

PALMSE, PALMS je estonsky a německy psaná publikace z roku 1996 o dějinách známého panského sídla z druhé poloviny 18. století, které se nachází v severním Estonsku

poblíž městečka Kunda. Autorem práce je místní znalec této problematiky Ants Hein.

EESTIMAA MÕISAD. Zřejmě nejdokonalejší kniha o zámecké architektuře v Estonsku od Juhana Maisteho vyšla v Tallinnu roku 1996. Obsahuje chronologický všeobecný úvod, německé a anglické resumé, mapy a plány, nákresy, obrázky i reprodukce starých fotografií a pohlednic.

ERASTAMINE KUI VÕIMALUS MUINSUSKAITSEKS BALTI MÕISATE NÄITE VARAL - v češtině přibližně: Privatizace jako šance pro záchranu památek na příkladu pobaltských panských sídel. V této fotografiemi bohatě doplněné práci jsou uvedeny jen některé objekty s estonským a německým popisem. Publikace spatřila světlo světa v Tallinnu r. 1996 (kolektiv autorů: Ann Tenno, Juhan Maiste, Herbert B. Schmidt, Walter Klitz) za podpory nadace Friedrich - Naumann - Stiftung.

VILJANDIMAA MÕISED se jmenuje knížka Antse Heina z roku 1999 o zámečcích kraje Viljandi v jižní části státu. Představuje celou řadu starých i nových vyobrazení budov a kresby erbů těch, kterým tato sídla patřila.

Eesti Vabariik - Republika Estonsko

Na závěr jistě neuškodí malý přehled v číslech. Dnešní Estonsko má rozlohu 45 226 km², před rokem 1940 to bylo 47 549 km². Počet obyvatel 1,56 mil. zahrnuje 62% Estonců a 30% Rusů, zatímco před rokem 1940 byl počet obyvatel zastoupen estonskou národností z 89% a jen 8% tvořili Rusové. Mezi největší města patří Tallinn, Tartu, Narva, Kohtla-Järve a Pärnu. Při pobřeží se nachází přes 1 500 ostrovů. Nezávislost Estonska byla vyhlášena 24. února 1918 a znovu obnovena 20. srpna 1991.

